

TÜRKİYE'DEN JAPONYA'YA GÖÇ EDENLERİN YAŞAM VE EMEKLİLİĞE BAKIŞ AÇILARI: TOKYO ÖRNEĞİ

İkuko MURAKAMI*

Ahmet Melik BAŞ**

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye'den Japonya'ya göç edenlerin yaşam tarzı ve emekliliğe bakış açıları araştırılmak üzere Tokyo'ya yerleşen kişiler ile görüşülmüştür. Görüşmede kartopu örneklem tekniği ile yarı yapılandırılmış soru kâğıdı kullanılmıştır ve sosyo-demografik bilgiler ile birlikte kişilerin yaşlılık döneminde hangi ülkede yaşamak istedikleri, yaşlılık sigortasına katılım durumu, Japonya'nın yaşam tarzına adaptasyonu, emekliliğe bakış açıları gibi konular sorulmuştur. Araştırmanın sonucunda katılımcıların çoğunun, eşinin uyruğu fark etmeksizin Türkiye'de yaşamak istediği görülmüştür. Türkiye'yi seçme gerekçesi olarak; Japonya'daki emeklilik yaşının oldukça ileride olması, emekli maaşının düşük olması gibi koşulların uygun olmamasını dile getirmişlerdir. Bunun dışında günlük yaşamda her şeyin pahalı olması ile birlikte, iki toplum arasındaki kültürel farklılıklar, dini açıdan sıkıntılar gibi konular üzerinde durulmuştur. Yine de katılımcılar genel olarak Japonya'da yaşam tarzı ve çalışma koşulları düzgün olduğu için olumlu bir şekilde değerlendirmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, emeklilik döneminde Türkiye'de yaşasalar da Japon yaşlılar gibi çalışmaya devam etmek ve böylece aktif kalmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Japonya, Türk göçmenler, emeklilik yaşamı, aktif yaşlanma

LIFE PERSPECTIVES ON RETIREMENT OF TURKISH IMMIGRANTS IN JAPAN: SAMPLE OF TOKYO

ABSTRACT

This paper reports on the findings that focused on life perspectives related to the retirement of Turkish immigrant workers residing in Tokyo. The qualitative research findings indicate that excessively high living costs, low pension, and retiring age of 65 in Japan affect returning to Turkey. Also, cultural differences like religion cause food-related issues and challenges often leading to difficulties in accessing halal food. Furthermore, the lack of competency in the Japanese language affects interpersonal communications between locals and Turkish immigrants. The preceding cultural and social factors among others act in combination to heighten the desire for some Turkish immigrants to leave Japan. Perspectives on retirement offered by the Turkish immigrants are not uniform and display diverse responses but most agree that retiring in Japan offers Japanese citizens some important guarantees. Turkish immigrants mostly believe that Japan is not the appropriate place for their retirement as they cannot access adequate pensions and other services available to Japanese retirees. For most of Turkish immigrants there is no option but to return to Turkey when they have completed their active working lives in Japan. Nevertheless, the Turkish immigrants praise the Japanese retirees for their commitment to living engaged and active lives during their retirement because they usually accept that retirement in Turkey means they withdraw from society.

Keywords: Japan, Turkish immigrants, retirement life, active aging

* Öğretim Görevlisi, Dr., Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü, Antalya, mikuko1025@yahoo.co.jp

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Gerontoloji Bölümü, Antalya, ahmetmelikbas@gmail.com

GİRİŞ

İnsan nerede olursa olsun bulunduğu toplumda toplumsallaşarak büyür ve yaşar. Göç eden insanlar göç öncesinde yaşadıkları toplumda benimsenen toplumsal değer yargısı ve davranış tarzının üzerine, göç ettikleri toplumdakini ekleyerek yeni toplum ile kaynaşır. Göç edenler bazen gittikleri toplumun güzel yönlerini kabul ederek oradaki alışkanlıkları ve değer yargısını pozitif bir şekilde öğrenmeye çalışır. Bazen de o topluma tepkili ve eleştirili bir tavır ile yaklaşır (Merton, 1961).

Göç edenler her ne kadar kendi memleketlerini hasret ve özlemle ansa da artık eskisi kadar aynı duygu veya değer yargısı ile yaşayamazlar ve sonuçta edindikleri yeni bakış açısını kendi içlerinde yoğurarak hayatlarına devam ederler. Bu durum özellikle gençken veya orta yaşta göç edenler için daha sık görülen bir durumdur. Çünkü onlar gittikleri toplumda iş imkânı veya evlilik yoluyla daha uzun süre kalabilir ve orada yaşlanabilir, hatta yaşlanarak emekliliğe olan bakış açısını şekillendirebilirler.

Gençken ve orta yaşta göç edenler Türkiye'ye göre daha yaşlı bir toplum olan Japonya'ya göç edenler, şu an yaşlanma sürecini Japonya'da geçirmektedirler ve Japonların yaşam tarzından doğrudan etkilenmektedirler. İnsan yaş aldıkça yaşlılık döneminde kaliteli ve mutlu yaşamın nasıl sağlanacağını düşünmektedir (Oda, 1993). Bu algılayış doğrultusunda Türkiye'den gelip Japonya'ya yerleşenlerin söylemleri değerlendirildiğinde; onların yaşama bakış açıları ve değer yargılarında iki toplumdan alınan özelliklerin bir arada görülmesi ve Japonya'ya göç eden Türklerin yaşlılık ve emekliliğe bakış açısının nasıl şekillendiğinin görülmesi mümkün olabilir.

Türkiye'de Göç Olgusu

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla hem göç alan hem de göç veren bir ülkedir (Deniz, 2014). Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yurt dışına bilinen ilk büyük çapta göç 1960'ların başında Federal Almanya tarafından yürürlüğe koyulan *gastarbeiter* (misafir işçi) adlı programla başlamıştır ve bu program aracılığıyla 1970lerin başında her yıl yaklaşık 100 bin göçmen işçi alınmıştır (Yılmaz, 2005).

Türkiye'den yurt dışına çıkan göçmenler ile ilgili araştırmalara bakıldığında araştırılan konu yelpazesi çeşitlilik göstermektedir. Bu araştırmalarda özellikle en çok Almanya'ya göç eden Türk insanların farklı kültür, alışkanlık ve yaşam tarzına adapte olmaları konusunda zamanla meydana gelen sorunlar, kuşaklararası farklılıklar, kimlik arayışı (Asutay ve Atik, 2013) ve kültürleşme (Şahin, 2010) konuları üzerinde durulmaktadır. O dönemde çalışma amacıyla göç eden Türk insanların genelde genç veya orta yaşlı olmasına karşın şimdilerde onların yaşlandıkları bilinmektedir. Dolayısıyla göç edilen ülkede yaşlanan veya Türkiye'ye dönen göçmenler ile ilgili gerontoloji ve diğer disiplinlerdeki çalışmalar yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Örneğin göçmenlerin din ve kimlik sorunları (Çelik, 2008), iki dillilik bağlamında anadilde yaşanan sorunlar (Yalçın, 2014) ve yaşlıların sağlık ve sosyal servisleri kullanımı (Yaylagül, Yazıcı ve Leeson, 2015) bu araştırmalardan birkaçıdır.

Türkiye, Japonya'ya da göç vermektedir. Mesafenin uzak, yaşam alışkanlıklarının farklı ve kullanılan alfabenin Latin alfabesinden farklı olmasına rağmen, Türkiye'den Japonya'ya göç edildiği bilinmektedir. Türk araştırmacılar tarafından yapılan araştırmalar literatürde fazla görülmemektedir. Birkaç örnekten bahsedilecek olursa; 20. yüzyılın başında Japonya'ya göç eden Türk-Tatarlar üzerindeki arşiv çalışmaları (Dündar, 2004) ve Japonya'ya eşini işçi olarak göndererek Türkiye'de kalan kadınların sorunları (Demirkol, 2011) örnek verilebilir. İki ülke arasındaki ilişkilerin 1980'li yıllardan sonra yoğunlaştığı ve ekonomik alanda geliştiği görülmüştür (Kurtaran, 2012).

Japonya'ya Göç Eden Yabancılar ve Türkiye'den Gelenlerin İstatistik Durumu

Japonya, ekonomik alandaki gelişimiyle birlikte insan kaynağı ve iş gücünün sağlanması konusunda çeşitli eksikliklerin varlığına dikkat çeken bir ülkedir. 1980 yıllarında tarım ile ormancılık alanında çalışmaya duyulan ilginin azalması ve küçük fabrikalarda verilen maaşın yerli Japonlar tarafından az görülmesi yeni iş gücünün doğmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, 1990 yılında göçmenler ve mülteciler ile ilgili kanunlar düzenlenmiştir ve eskiden Brezilya veya Peru'ya göç eden ikinci ve üçüncü kuşak Japonlar geri dönmüştür (Yamanaka, 1993). Ayrıca Çin ve Kore gibi komşu ülkelerden çok sayıda insan Japonya'ya göç etmiştir (Iguchi, 2002).

Japonya’da Japon dili, kültürü ve yaşam tarzı gibi konularda uyum sağlanıp sağlanamayacağı konusunda duyulan endişe gerekçesiyle, çalışmak için Japonya’ya gelip yerleşen göçmenlere sıcak bakılmamaktadır (Kondo, 2002). Ancak günümüzde nüfusun hızla yaşlanmasıyla birlikte iş gücünde meydana gelen yetersizlik, Japon Hükümetinin artık yabancı işçilere kapı açmaya yönelik politikaların üretilmesini tetiklemiştir. Yine de gelen yabancı işçilere “göçmen” statüsü verilmekten çekinilmekte (Matsumoto, 2018) ve bu durumda iş gücünün yetersizliği sorununun yurt dışından gelen göçmenler ile çözülüp çözülemeyeceği tartışılmaktadır (Obe, 2018).

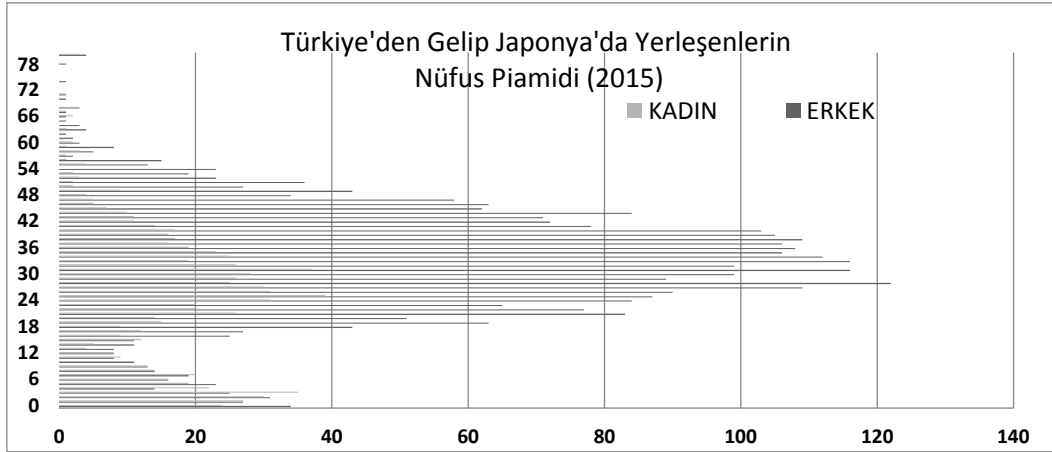
Türkiye’den gelenler, Japonya’da bulunan yabancıların toplam sayısına oranla fazla değildir (Tablo 1) ve yabancı uyruklular arasında azınlık olarak sayılmaktadır (%0.19).

Tablo 1. Japonya’da bulunan yabancılar ve Türkiye’den gelenlerin sayısı (kişi)

	Toplam	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı (Erkek / Kadın %’si)
Yabancı	2,232,189	1,050,070	1,182,119	88.83
Uyruklular				
Türkiye’den	4,157	3,230	927	348.44
Gelenler				
Yüzde (%)	0,19	0,31	0,08	---

(Kaynak: National Institute of Population and Social Security Research [NIPSSR], 2015)

Cinsiyet oranına bakıldığında yabancı uyruklu kişilerde kadın sayısı erkek sayısından daha fazla olmasına rağmen, Türkiye’den gelenlerde erkek sayısı, kadın sayısına göre 3 kat daha fazladır (cinsiyet oranı %348.4).

Grafik 1. Türkiye’den gelip Japonya’ya yerleşenlerin nüfus piramidi (Kaynak: NIPSSR, 2015)

Nüfus piramidine bakıldığında 16-56 yaş arasında erkeklerin kadınlara göre daha fazla buldukları görülmektedir. Türkiye’den gelerek Japonya’ya yerleşen ve çalışma çağındaki kişilerin çoğu erkektir. Ortalama yaş, kadınlarda 11.4 erkeklerde ise 39.9’dur. En fazla görülen yaş, kadınlarda 25 (39 kişi), erkeklerde 28’dir (122 kişi). 65 yaş üzeri toplam 21 kişidir.

Genelde genç ve orta yaşlı insanların fazla bulunduğu ve dörtte üçünün erkek olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Tablo 2. Türkiye’den gelip yerleşilen yerine göre nüfus (kişi)

NO	Eyalet (İl) ismi	Toplam Nüfus
1	Aichi	1,326
2	Saitama	985
3	Tokyo	680
4	Osaka	194
5	Gunma	179

(Kaynak: NIPSSR, 2015)

Tablo 2.'den yerleşim yerine bakıldığında; en fazla yerleşim Aichi'dedir. Burası Toyota firması ana fabrikasının bulunduğu yerdir.

İkincisi Saitama'dır. Saitama'daki Warabi ve Kawaguchi adlı şehirler, Japonya'da yabancı uyrukluların oldukça fazla yerleşim gösterdiği yerler olarak bilinmektedir. Türkiye'den Kawaguchi'ye gelenler 2005 yılından itibaren yer edinmeye başlamıştır ve 2005 yılında 224 kişiyken 2016 yılında 832 kişiye çıkmıştır. Saitama, Tokyo'ya yakın olması sebebiyle çalışma imkânı açısından avantajlı bir yerdir ve bu nedenle göçmenlere ev sahipliği yaptığı söylenebilir. Tokyo ise üçüncü sırada bulunmaktadır. Tokyo ve Osaka, metropoliten şehirlerdir. Gunma ise aslında Saitama gibi, Tokyo'ya çok yakında bulunmaktadır.

Japonya'da Sosyal Güvenlik Sistemi

Japonya'da sosyal güvenlik sistemi, meslek çeşitliğine göre farklılık göstermektedir. Genel olarak; 1. Grup (özel şirketlerde çalışanlar için), 2. grup (memurlar için) ve 3. grup (çiftçi, serbest meslek, öğrenci ve işsizler vb.) için ayrı bir sosyal güvenlik sistemi mevcuttur. Japonya'da 3. gruptakiler, sağlık sigortasının pirimini oturdukları belediyeye zorunlu olarak ödemektedir, ancak yaşlılık sigortasının pirimi ise başka bir devlet kurumuna ödenmektedir ve bu sigortaya katılım zorunluluğu yoktur. 3. gruba bağlı olanlar için emekli maaşının oldukça düşük olduğu bilinmektedir ve geçinmekte zorluk yaşamaktadırlar.

Türkiye ile Japonya arasında sosyal güvenlik sistemi farklı olmakla birlikte, Japonya'da biriktirilen yaşlılık sigortası priminin Türkiye'ye aktarabilmesi ile ilgili herhangi bir anlaşma henüz düzenlenmemiştir (National Institute of Population and Social Security Research (IPSS), 2014). Bu durumda göçmenler, yaşlılık sigortası primini hangi ülkede biriktirecekleri konusunda kararsızlık yaşamaktadırlar, çünkü sosyal hizmetlerden faydalanıp faydalanamamak, emekliliğe bakış açısını etkileyen önemli bir faktördür.

Günümüz Japonya'sında kanunlar değiştirilerek emeklilik yaşı ertelenmektedir, örneğin memurlar genellikle 60 yaşında emekli olmasına rağmen 65 yaşından sonra emekli maaşı almaya başlamaktadırlar. Bu yüzden Japonya'da emekli olmak geçinme açısından sıkıntılıdır. Türkiye'de de nüfus yapısının değişimiyle birlikte emeklilik sistemi değişmek zorunda kalmıştır (Attila ve Kitapçı, 2008), ayrıca emeklilik yaşı da ertelenmektedir (Erol, 2011).

YÖNTEM

Bu araştırmada Türkiye'den Japonya'ya göç eden bireylerle görüşülerek, yaşama adaptasyonun nasıl sağlandığı ve göçmenlerin yaşam ve emekliliğe nasıl baktıkları araştırılmıştır. Şu anda çalışma çağında bulunan Türklerin emeklilik döneminde nerede ve nasıl yaşamaya /yaşlanmaya devam edeceğine ilişkin; Japonya'nın emeklilik politikası göz önünde bulundurularak, Tokyo'da yaşayan Türk insanların yaşam ve emekliliğe bakış açısı üzerine analiz yapılmış ve göçmenler ile ilgili araştırma eksikliğinin giderilmesi amaçlanmıştır.

Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi benimsenerek raporlanmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve şu başlıklar araştırmanın ana sorularını oluşturmuştur:

- (1) Kişilerin, göç öncesi ve sonrası, yaşamlarında karşılaştıkları farklılıkların ve yaşama ilişkin olumlu /olumsuz izlenimlerin neler olduğu,
- (2) Her iki ülkenin kendine özgü kültürüne bakış açıları /yaşama adapte olma konuları,
- (3) Emekliliğin kendileri için ne anlam ifade ettiği,
- (4) Her iki ülkenin sosyal güvenlik ve emeklilik sistemi hakkında sahip oldukları bilgiler ve buldukları koşullar altında nerede emekli olmak istedikleri ve emeklilik sonrası planları.

Stratejik olarak öncelikle Tokyo Camii ve Yunus Emre Kültür Merkezi'nde görüşmelere başlanıp ardından kartopu örneklem tekniğiyle erişilen ve görüşmeyi kabul eden kişiler ile görüşülmüştür. Görüşmelerde katılımcıların izniyle ses kaydı alınmış ve sonrasında metinleştirilmiştir.

Günümüz dünyasında yaşlılık döneminde insanların aktif kalması beklenmektedir (WHO, 2002). Bu algılayış doğrultusunda katılımcıların söylemleri üzerinde; Japonların yaşam tarzı / yaşlanması ile buna karşı katılımcıların bakış açıları arasında bağlantı kurularak, emekliliğe dair görüşler ve planlar analiz

edilmiştir. Analiz yapılırken yaşlılık dönemine adaptasyon sorunu (Oda, 2004) ile ilgili; *aktivite teorisi* (Havighurst, 1961), *geri çekilme teorisi* (Cumming & Henry, 1961) ve *süreklilik teorisi*'nden (Atchley, 1989) yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada Türkiye'den Japonya'ya göç eden ve Tokyo'da yaşayan 28-50 yaş arasında 22 kişiyle yüz yüze görüşülmüştür. Tokyo'nun başkent olması nedeniyle göçmenlerin farklı amaçlarla yerleşmiş olmaları, yoğunluk olarak Türkiye'den gelenlerin en çok yaşadıkları 3. şehir olması (Tablo 2) ve Tokyo'da Japonya'nın en büyük camii ve kültür merkezinin bulunması araştırma örnekleminin Tokyo'dan seçilmesine neden olmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü ve Sınırlıkları

Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 20.06.2016 tarihinde onaylanmıştır. Katılımcılar bilgilendirilip onam alındıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiş ve görüşme sürecinde herhangi bir uygunsuz durum ortaya çıktığında katılımcıların istedikleri zaman araştırmadan ayrılabilceği belirtilmiştir.

Görüşmeler 24-27 Haziran 2016 tarihinde Tokyo'da, özellikle Yoyogi ve çevresinde yapılmıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın bulguları, Tokyo'nun batısında bulunan birkaç mahallede bu tarihte görüşülen kişilerin durumu ve bakış açısıyla sınırlı kalmaktadır.

BULGULAR

Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Tokyo'da görüşülen kişi sayısı toplam 22'dir ve onların profili şöyledir (Tablo 3)

Tabloya bakıldığında katılımcı olarak erkeklerin daha fazla olduğu görülmektedir. Türkiye'den gelerek Japonya'da yaşayan erkeklerin dörtte üçten daha fazla olduğu hesaba katılacak olursa erkeklerin fazla olması, rastgele de olsa kaçınılmaz bir durum olabilir.

Yaşa göre incelendiğinde en genç katılımcı 28 yaşında, en yaşlı ise 50 yaşındadır. Katılımcıların ortalama yaşı 38,3 ve ortanca yaşı da 38'dir. O halde katılımcıların ekonomik açıdan bağımsız bir kesim olduğu söylenebilir.

Eğitim durumuna bakıldığında çeşitlilik görülmektedir. Yüksek öğrenim görenlerin sayısı 11 kişi olup, katılımcıların yarısıdır (üniversite 4 kişi, yüksek lisans 3 kişi ve 4 kişi ise Japonya'da doktora yapmıştır). Bunun dışında lise ve ilk /ortaokuldan mezun olanlar da görülmüştür.

Katılımcıların mesleklerine bakıldığında 8 kişi aşçıdır. Japonya'da doktora derecesini bitirip akademisyen olarak çalışan 2 kişi, mühendis 3 kişi, Türkiye'den görevlendirilen 2 kişi, Türk firması elemanı 1 kişi, işletmecisi 3 kişi ve diğerleri 3 kişidir (rehberlik 1 kişi, yüksek lisans öğrencisi 1 kişi ve işsiz 1 kişi).

Tablo 3. Katılımcıların kişisel profilleri (22 kişi)

Değişken		Kişi sayısı
Cinsiyet	Kadın	2
	Erkek	22
Yaş	21 – 30	2
	31 – 40	13
	41 – 50	7
Medeni Durum	Evli (eşi: Japon)	11
	Evli (eşi: Türk)	9
	Bekar (boşanmış)	2
Öğrenim Durumu	Doktora	4
	Yüksek Lisans	3
	Lisans	4

	Lise	7
	İlkokul / Ortaokul	4
Meslek	Aşçı	8
	Mühendis	3
	Akademisyen	2
	İşletmeci / Eleman	3
	Türkiye Devlet Memuru	2
	Türk Firması Elemanı	1
	Diğer (rehber, öğrenci ve işsiz)	3
Japonya’daki yaşam süresi	5 Yıl	6
	6 – 10 Yıl	7
	11 – 15 Yıl	1
	16 – 20 Yıl	4
	21 Yıldan daha fazla	4

Katılımcıların Eşinin Uyuşuğu ve Yaşlılık Sigortasına Katılım Durumuna Göre Nerede Emekliliği Geçireceği ile İlgili Görüşler

Katılımcıların eşinin uyumu ve sosyal güvenliğe sahip olup olmaması, özellikle emeklilik döneminde kişilerin nerede yaşayacağı kararını etkilemektedir. Katılımcıların durumu şöyledir (Tablo 4):

Katılımcıların eşinin uyumuna göre incelendiğinde; eşi Türk olan 9 kişi, Japon olan 11 kişi ve bekar 2 kişi görülmektedir. Eşinin uyumu fark etmeksizin daha çok Türkiye’den emekli olmak tercih edilmektedir (14 kişi). Japonya’yı tercih eden sadece 2 kişidir. Kararsız olan 6 kişinin de 4’ünün eşi Japon’dur.

Katılımcıların emekli sigortasına sahip olup olmamasına göre nerede emekli olmak istediklerine bakıldığında; katılımcıların çoğu (14 kişi) Türkiye’de emekli olmak istediklerini belirtmiştir. “Sadece Türkiye’de sigortalı” olan 9 kişiden 8’i zaten Türkiye’de emekli olmak istemektedir. “Her iki ülkede de sigortasız” olmasına rağmen Türkiye’de emekli olmak isteyen 4 kişi görülmektedir. “Sadece Japonya’da sigortalı” olan 2 kişi kararsız kalmaktadır. Japonya’da emekli olmak isteyen sadece 2 kişidir ve bunlar “her iki ülkede de sigortalı” olan kişilerdir. Birinin eşi Türk’tür ve diğerinin eşi Japon’dur.

Tablo 4. Katılımcıların eşlerinin vatandaşlığı, yaşlılık sigortasına katılım durumu ve emeklilik döneminde kalmak istedikleri ülke (kişi sayısı)

	Türkiye’de Emekli	Japonya’da Emekli	Kararsız	Toplam
Eşinin Uyuşuğu				
<i>Türk</i>	6	1	2	9
<i>Japon</i>	6	1	4	11
<i>Bekar</i>	2	0	0	2
Yaşlılık Sigortasına Katılım				
<i>Her iki ülkede var</i>	2	2	1	5
<i>Sadece Türkiye’de var</i>	8	0	1	9
<i>Sadece Japonya’da var</i>	0	0	2	2
<i>Her iki ülkede yok</i>	4	0	2	6
TOPLAM	14	2	6	22

Görüşülen Kişilerin Türkiye’de Emekli Olmayı Tercih Etmelerinin Sebepleri

Türkiye’de emekli olmak istediğini söyleyen katılımcılar; “hayalim Bodrum’da bir ev almak...” (K11), “gurbette insan yoruluyor zamanla” (K3) veya “Anavatan’ım” (K8) gibi memleket özlemi içeren ifadeler kullanarak, Türkiye’ye dönmek istediklerini istekli ve kararlı bir şekilde ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, Japonya’da emekli olmayı istemediklerini “düşünmüyorum /istemiyorum /çok zor” şeklinde negatif ifadelerle belirten katılımcılar da bulunmaktadır (K4 vb. toplam 6 kişi). Onlar, Japonya’da emeklilik sonrası yaşamın idare edilemeyeceğini savunmaktadırlar.

Japonya'daki emeklilik sisteminden kaynaklanan sebepler

Katılımcıların cevaplarında; Japonya'da ileri yaşta emekli olunması, çiftçilik ve serbest mesleklerde çalışanlar için emekli maaşlarının düşük olması gibi nedenler belirtilmiştir:

K.1: *Türkiye, emeklilik konusunda daha güzel, mesela yaş şeyi yok. Sigorta ve çalışma bedeli belli, biliyorsun, 55 veya 45 yaş... Ama Japonya'da 65 yaşını doldurmaya kadar emekli olamazsın.*

K3: *Belli bir sebebim var, çünkü ben çocukları büyüüttüğüm zaman Türkiye'de daha uzun süre kalmayı düşünüyorum yani. Çünkü gurbette insan yoruluyor zamanla, vatanını özliyor.*

K4: *Burada öyle bir sıkıntı var emekli maaşıyla burada geçinemeyen insan çok onun için burada emekli olmak, emekli olarak yaşamak bir Japon'a göre baya zor yani... Bunlar çok geç yaşta emekli oluyorlar.*

K5: *Burada zaten 65'den önce emekli olmuyorsun, 65'e kadar ben yaşar mıyım veya burada yaşar mıyım onu da bilmiyorum.*

K8: *Anavatan'ım orası benim. Ben burada geçiciyim.*

K11: *Hayal kurmak güzel. Emeklilik sonrası hayalim Bodrumda bir ev alıp oraya yerleşmek. Antalya'da olabilir.*

Yaşam masraflarının pahalılığı

Katılımcılar, emeklilik sonrası yaşam zorluğunun, sadece ileri yaşta emekli olunması ve düşük emekli maaşlarından kaynaklanmaksızın, Tokyo'da ev kirası, yeme-içme, giyim gibi temel ihtiyaçların pahalı olmasının etkili olduğunu vurgulamışlardır. Bu durum bazı katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir. Kararsız kalanlar da masrafların fazlalığına değinmiştir:

K3: *Mesela böyle meyve ağırlıklı sebze ağırlıklı bir tüketim yapamadığım için ben şahsen vücudumun çabuk yıprandığımı düşünüyorum ve 50 yaşından fazla şahsen yaşayabileceğimi düşünmüyorum.*

K11: *Burada (Japonya'da) her şey parayla. Bir park bile çok pahalı. Ev küçük, odalar çok dar. Ona göre düşün yani.*

K16: *Türkiye'de alıyorduk mesela bir kilo domates iki kilo domates beş kilo limon bilmem ne falan bol bol kiloyla alıyorduk. Ama burada taneyle alıyorsun. Bir domates Türk Lirasıyla üç lira, bir elma üç lira dolayısıyla tane alıyorsun bölüp yiyorsun çocuklarla falan... O manada... İşte gıdalar vs. işte o manada pahalı bir ülke. Dolayısıyla o noktada zorlanıyoruz.*

K15: *... Ondan sonra artık Türkiye'ye döner, emekli olur Türkiye'ye döner orda mı yaşarsınız yoksa burada mı devam ederiz bilemiyorum bakalım. Şöyle bir dezavantajı var buranın yani siz burada mesela maaş yüksek alsanız bile gideriniz de ona göre oluyor.*

Dinsel farklılıklardan kaynaklanan bazı dezavantajlar

Japonya'daki emekliliğin koşulları ve her şeyin pahalı olması ile birlikte, iki toplumun kültürel farklılıkları, özellikle dini açıdan sıkıntılara yol açmıştır ve şu şekilde ifade edilmiştir:

K8: *Helal bulmak zor Japonya'da, belli yerlerde helal yemek yiyebiliyorsunuz... En büyük sorun bu.*

K16: *Yemek yiyeceksiniz işte markete gideceksiniz şey yok İngilizce herhangi bir ibare yok marketteki mesela gıdaların arkasında. Şimdi bizim hassasiyetimiz var domuz katkısı olmaması lazım tabi başka şeyin olmaması lazım dolayısıyla bunları okuyamıyorsunuz. Bunlar en büyük sıkıntıydı benim için.*

Arkadaşlık ilişkileri

Kişiler arası iletişim tarzında Türkiye ile Japonya arasındaki farklılıklara dikkat çekilmiştir:

K7: *Japonlar çok farklı insanlar, onlarla iletişim kurmak zor. Çünkü hayata bakışları farklı, bizim hayata bakışımız farklı.*

K8: *En büyük sorun benim sosyalleşemem burada. Çünkü Japonlar çok sosyalleşen bir toplum değil. Kendi içlerinde de çok sosyal yaşamıyorlar, bireysel bir hayat yaşıyorlar.*

K8: *... Yani üstesinden gelmeniz için Japonca'yı öğrenmeniz lazım. Ondan sonra Japonlarla bazı ortamlara girmeniz, o ortamlara ben giremem. Benim bazı sınırlarım olduğu için ben giremem o yüzden sadece Japonca'yı öğrenip böyle kalıplar içerisinde iletişim halinde olabilirsiniz ama... Mesela Japonlarla oturup bir içki masasında oturmadıktan sonra belli şeyleri paylaşamazsınız. Onlar da paylaşmıyor.*

K16: *İstanbul'da çok güzel bir ortamım vardı, arkadaş ortamım vardı. İşte gidiyorduk çay, çorba muhabbeti falan, ... Yani böyle (Tokyo'daki) insanları zaten robot gibi gülmüyorlar.*

Bu durumlar, Türkiye'den gelip Tokyo'ya yerleşen kişilerin emekliliğine dair görüşlerini şekillendirmiş olabilir. Katılımcıların çoğunluğunun ortak görüşü; bu farklılıklardan dolayı Japonya'da sıkıntı çektikleri ve bu yüzden Türkiye'deki emekliliğe daha ılımlı olduklarıdır.

Emeklilik Üzerine Katılımcıların Görüşleri

Genel görüşler

Katılımcıların, 'emeklilik sizin için ne anlam ifade ediyor' sorusuna karşı verdikleri cevaplara göre emeklilik; yaşlılık dönemi ve yaşlılıklarının garantisi olarak düşünülmektedir. Emeklilikten kazanılan haklar bu dönemin güvencesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları ise "özgürlüğe kavuşmak" (K22), "saçma bir şey" (K6, K14 vb.), "olmak /düşünmek istemiyorum" (K2, K14) veya "insanları tembelleğe iten bir sistem" (K21) gibi söylemleri dile getirmiştir.

K1: *Emeklilik benim için geleceğimin garantisidir.*

K2: *Valla açıkçası ben emekli olmak istemiyorum. Burada da iş olmadığı zamanlar kendimi boşlukta hissettiğim için açıkçası yaşlanınca devletten bir şeyler beklemektense şimdiden çalışıp ev falan alıp onların geliriyle yaşamak daha mantıklı geliyor.*

K5: *Emeklilik yaşlanmak, emekli oldun mu yaşlı olmuş oluyorsun.*

K6: *Sen 60 yaşına kadar hiçbir şey yapmamışsın, 60 yaşından sonra devletin sana bakmasını umut ediyorsun. Bence çok saçma bir şey.*

K13: *Emeklilik konusunu hiç düşünmedim. Bunun belli bir şeyi yok yaşayacağım kadar para ve kendi hobilerimi yapacak kadar bir para olursa bana yeter de artar bile.*

K14: *Emeklilik? Düşünmek bile istemiyorum. Bana çok saçma geliyor.* K15: *Emeklilik, devamlı çalışmazsanız da geliri olabilecek bir sistem.* K17: *Yani yaşlılıktaki bir güvencedir.*

K19: *Yarın yaşlanınca 65-70 yaşlarında çalışmazsın. Elektrik faturası, su faturası ayda onu aldığı zaman harcamalarınızı güzelce yapabiliyorsun. Benim için bu.*

K20: *Emeklilik, yaşlılıktır.*

K21: *Çok bildiğim bir şey değil ama insanları tembelleğe iten bir sistem her halde. Kırk yaşında kırk beş yaşında emekli olabileceğin bir sistemdi. Biraz değişti herhalde tam bilmiyorum da.*

K22: *Birinin boyunduruğu altından çıkıp da özgürlüğe kavuşmak demek.*

Ekonomik açıdan sıkıntı

Emeklilik döneminin ekonomik açıdan sıkıntı olarak görüldüğünü gösteren söylemler şunlardır:

K2: *Aylık kirayı verebilir misiniz? bunu bir düşünmeniz lazım. Bu standardı devam ettirmek istiyorsanız çok ciddi para biriktiren insanlar olmanız lazım. Emeklilik parasının bu konuda size yetmesi mümkün değil.*

K22: *Onlarda şöyle bir şey var, kimseye emekli maaşı yetmiyor. Herkesin sıkıntısı bu, burada da aynı, eğer ki bir Japon çalışırken ev almamışsa birikim yapmamışsa emekliliği çok zor.*

Türkiye'deki emekliliğe bakış açısı

Türkiye'de emekliliğin, toplumdan geri çekilme durumu olarak algılandığı, katılımcıların şu söylemlerinde görülmektedir. Bir katılımcı (K6) ise Türkiye'de emekli olduktan sonra insana değer verilmediğini belirtmiştir.

K4: *Emekli olduğumda da mahalledeki yaşlı amcaları olur, onları, çocukları toplayıp ders falan veririm herhalde. Bu Japonya hakkında bir şeyler anlatırsın.*

K12: *(Japonya'da insanların emekli olsa da çalıştığından bahsettikten sonra) herhalde bizde dinin etkisi var. Emekli olunca Hacca gideceğim, camiye gideceğim gibi şeyler olduğu için...*

K16: *Türkiye'de her şeyden elini ayağını çekip, torunlarıyla vakit geçirmek, farklı şehirde oturuyorsan herhangi bir köye gidip kafanı dinlemek şeklinde (emeklilik) merak ediyor.*

K6: *Bizde emekli oldun mu artık o insan bitti çöp olarak bakıyoruz değil mi? Tatlı hoş bir şey ama gereken değeri vermiyoruz. Ama o çalıştığı zaman mutlu oluyor.*

Emeklilik döneminde çalışma konusu üzerine

Katılımcılar, emekli olduktan sonra da çalışmaya devam etmeye olumlu bakmaktadırlar. Bazı kişiler ise gönüllü de olsa çalışmaya devam etmeyi düşündüklerini belirtmiştir.

K4: *İnsan sürekli çalışmalı, çalıştığı için de daha dinç durur o yüzden yani emeklilik gelse bile yine farklı bir işte ben kendimi şey yapmayı düşünüyorum.*

İnsanların kafasını hep emeklilik diye bulandırıyorlar. Neden insanlar sürekli çalışmasın ki? Emekli olmasın hiç kimse herkes çalışsın. Köyde bile olsa çalışsın bir ağaç diksin. Sokakları temizlesin. Uğraşsın yani... Ver ona cüzi bir rakam (maaşı kastediyor).

K8: *Benim dünyamda emeklilik diye bir kavram yok... Yani emeklilik şey insan sürekli çalışmalı, çalıştığı içinde daha dinç durur.*

K9: *Mesela emeklilik, emekli olduğum zaman...boş durmam. Gönüllü bir kuruluşta işte bir vakıfta bir dernekte görev alıp yine bu tarz hizmetlerin devam ettirebileceği bir şey olarak görüyorum.*

N11: *Ben emekli olsam dahi çalışırım ya ben emekli oldum, çalışmayacağım kahvede oturayım oh diye bir şey yok. Burada mesela 80-90 yaşına kadar çalışıyorlar.*

K12: *Japonlar emekli olunca hala çalışıyorlar. Bedava da olsa emekli olduktan sonra Japonlar bir şeyler yapmak istiyorlar.*

K16: *Ben şahsen öyle düşünmüyorum. Mesela emeklilik, emekli olduğum zaman mesela şunu yaparım büyük ihtimalle çünkü hareketli bir ortamımız var boş durmam.*

K20: *Ben çalışabildiğim kadar çalışırım onun için çok önemli değil gelecekte ne kadar çökerim ne kadar devam edebilirim bilmiyorum. Ama devam ettiğim sürece, devam edebileceğim sürece.*

Japonların çalışma tarzına bakış açısı

Çalışmaya devam etme konusunda katılımcıların çoğunluğu, Japonların çalışma tarzından bahsetmiştir. Katılımcıların bazılarında “(Japonlar) işten başka bir şey bilmiyorlar” (K7) veya “(yaşlıların çalıştıklarına) ben acıyorum” (K19) gibi olumsuz ifadelere yer verilmiştir. Ancak Japonya’da yaşlıların çalışmaya devam etmeleri, “zorundalık” (K15) şeklinde algılansa da oldukça olumlu bakış açılarıyla değerlendirilmiştir.

K2: *Japonya’da olunca emeklilik pek bir anlam ifade etmiyor, hayatıma devam edebildiğim müddetçe, ayakta olabildiğim, insanlara zarar vermeden faydalı olabildiğim müddetçe yapabildiğim şeyleri yapmak istiyorum.*

K6: *Böyle işlerde çalışıyorlar. Dikkat et bak hepsi yaşlı... Yolda, parkta... Beyaz giyinenler sigara izmaritlerini topluyorlar. Bak nasıl çalışıyorlar. Sabahları bir gez nasıl süpürüyorlar sokakları. İki büklüm bak böyle (kambur taklidi yapıyor) geliyor süpürüyor çalışıyor ve mutlu oluyor.*

K7: *Japonlar 65 yaşında emekli olsa bile çalışmaya devam ediyorlar. 70-75 yaşına kadar. İşten başka bir şey bilmiyorlar. Artık alışkanlık haline geliyor. İşi bırakınca çoğu hasta oluyor. Ama çalıştığı sürece sağlıklı kalabilirler. Özellikle erkekler!*

K15: *Ben emekli olmayı düşünsem bile yani Allah sağlığı verdikten sonra devamlı çalışmayı arzu ederim yani... Artık bana Japon kanı girdi... Yani burada kaldığınız müddetçe çalışmak zorundasınız başka bir alternatif yok.... Türkiye’ye dönersem çalışmam ama Japonya’da kalırsam çalışırım.*

K19: *Yaş 65 mi 75 mi ne Japonya’da. Bizim orada adam 50’de emekli oldu mu hayatta çalışmaz. Burada 85-90 yaşına kadar çalışıyor. Yorgun, hareket yapıyor. Biz acıyoruz yani. Ben acıyorum mesela adam o yaşa gelmiş, biz Türkiye’de hiç birimiz çalışamayız o yaşa kadar.*

K22: *Ben emekli olunca da çalışmayı düşünüyorum. 3-4 sene sonra emekli olacağım ama yine çalışacağım. Japonlarla çalışırken 65 yaşında bir patronum vardı. Burada 65 yaş emeklilik sınırı. Mutfakta çalışıyorum 12 tane aşçıyız geldi paspas yapıyor. Geçiyor mutfakta bulaşık yıkıyor.*

Japonya’nın yaşamında katılımcılara cazip gelen noktalar

Japonya’ya yerleşen Türkler Japonların yaşam tarzına ve Japonya’nın kültürüne adapte olmakla beraber emeklilik sonrası da çalışmaya devam etmek gerektiğini düşünmektedirler. Onlar Japonların ileri yaşlarda çalışmalarından, emeklilik sonrası da çalışmaya devam etmelerinden, gönüllülük esasına dayalı işlerde sorumluluk almalarından ve sonucunda sağlıklı, dinç ve mutlu görülmelerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Türkiye’de emekli olmak ve Türkiye’de yaşamak isteseler de akıllarının bir tarafından Japonya’yı çıkaramamaktadırlar. İlk etapta ne kadar da Türkiye’den emekli olmayı tercih etseler de Japonya’nın yaşamında bazı noktalar onlara cazip geliyor olabilir. Bunun altında yatan sebepler incelendiğinde şu söylemler göze çarpmaktadır:

K10: *... Çok güvenli bir ülke yani gece geç saatte bile dışarıya çıksanız problem olmuyor. Ya bu zamana kadar çok nadir kavga ortamı görmüşüm.*

K18: *Çok sistemli ya dakikası dakikasına, her şey o manada güzel.*

K20: *Türkiye'de ne olacağını bilmiyorsun, şimdi kanunlar değişiyor, öyle oluyor, böyle oluyor, onun için Türkiye'de açıkçası pek bir şeye güvenemiyorum, daha belirsiz yani Türkiye. O açıdan Japonya'da her şey bana daha güvenilir geliyor.*

K22: *Türkiye'de insanlarda sinir hat safhada kimseyle bir şey konuşamıyorsun. Burada öyle değil herkes sakin, sabırlı. Çantayı 2 gün şurada unut, kimse alıp da götürmez, çalmaz. Neyden kaynaklanıyor bu biliyor musunuz? Eğitim. Japonya'da çocuğa ilkokuldan aşıyorlar.*

K21: *Devlet dairelerine gittiğiniz zaman biraz, biraz değil baya bir fark ediyor Türkiye'yle bura arasında. Türkiye'de masa masa dolaşırsınız. Burada sizi yönlendirirler. Hayat biraz daha kolay”*

K22: *Burada bizim Türkiye'de özlem duyduğumuz, hasret kaldığımız bir sistem var. Herkes işini yapıyor. Bir çöpçü bir milletvekiline kafa tutabiliyor. Bak bu konuştuklarımız hep çalışma ahlakına geliyor. Çalışma ahlakı olarak Japonya en üst seviyelerde Türkiye ise en altlardadır... Gidin bankaya bakın, belediyelere gidin bakın Allah aşkına, nasıl karşılanıyorsunuz, nasıl hizmet yapıyor size. Japonya'ya bağlayan ne biliyor musun, buranın devlet biriminin insanlara verdiği hizmet mükemmel. Türkiye'de bunun tam tersi...*

Katılımcıların bu söylemleriyle, Japonya'ya karşı güvenilirlik duygusu, Japonya'da işleyişin düzenli ve disiplinli olması (sistemli çalışma /çalışma ahlakı) ifade edilmiştir ve bunların sağlanması, eğitim sistemi ile ilişkilendirilmiştir.

TARTIŞMA

Araştırmaya katılanların emeklilik üzerine söylemleri şu şekilde toparlanmaktadır:

1. Katılımcıların çoğunluğu, emeklilik döneminde Türkiye'de yaşamak istemektedir. Ancak bunun sebebi Japonya'da emekli olmayı düşünmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumun, eşin Japon olup olmaması ile çok fazla bağlantısı yoktur. Katılımcılar, yaşına göre çalışma çağında olduğu için emeklilik dönemi üzerine çok fazla plan yapmadıklarını, düşünemediklerini ve düşünmek bile istemediklerini ifade etmiştir.

2. Katılımcıların çoğunluğu, emeklilik döneminde Japonya'da yaşamın zor olmasının sebebini Japonya'da emekli yaşının çok ileride olmasına, çalıştığı meslek grubuna göre bazı kişilere emekli maaşının çok az verileceğine ve Tokyo'da her şeyin pahalı olmasının geçinmeyi zorlaştırdığına dayandırmıştır. Bununla birlikte kültür farklılığından kaynaklanan yeme-içme alışkanlığı ve dinsel inanç gibi sebepler öne sürülmüştür. Bunlara ilave olarak Japonların sosyalleşme tarzının Türklerden farklı olduğu belirtilmiştir.

3. Katılımcıların çoğunluğu, emekli olduktan sonra da çalışmaya devam etmeye sıcak baktığını ve çalışmak istediğini söylemiştir. Japonların çalışma tarzını ve emeklilik döneminde nasıl yaşadıklarını oldukça fazla gözlemlemişlerdir ve kendi ülkeleriyle farklı tarafları göz önünde bulundurarak etkilenmişlerdir.

4. Katılımcılardan bazıları, Japonya'dan vazgeçememenin gerekçesi olarak, Japon toplumuna karşı duyulan güvenilirlik duygusu, çalışma tarzının düzenli ve disiplinli olması ve eğitim sisteminin bunları sağladığını belirtmiştir.

Türkiye'den Japonya'ya gelip Tokyo'ya yerleşenlerden araştırmaya katılanların görüşleri, kendi memleketlerinden daha yaşlı bir topluma göç edenlerin emekliliğe bakış açısının bir örneği olarak değerlendirilebilir. Bütün bunlar gerontolojik perspektif ile yorumlanacak olursa; katılımcılar emekliliği yaşlılık dönemi ve yaşlılığın garantisi olarak görseler de ortak görüş olarak emeklilikte faal yaşamdan sonra pasif yerine aktif olmayı tercih etmektedirler.

Katılımcıların görüşleri, yaşlı bir toplumda çalışma hayatını sürdüren Japon yaşlıların çalışma /yaşam tarzından etkilenmesiyle bağlantılı olduğu değerlendirilebilir. Söz konusu onlar, emeklilik döneminde geri çekilme (Comming & Henry, 1961) yerine aktif kalma (Havighurst, 1961) durumunda bulunmak istediklerini ifade etmiştir. Ancak katılımcıların Türkiye'deki emeklilerin toplumdan geri çekilecek insan olarak görüldüğünü ifade ettiklerine göre, Türkiye'de Japonya'ya göre daha çok emeklilere karşı kalıplaştırılmış bir algılayışın hâkim olduğu gözlenmektedir.

Bir katılımcının “Japonya'da olunca emeklilik pek bir şey anlam ifade etmiyor” (K2) söyleminde görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu, emeklilik yaşı üzerinde kendisinin belli bir fikre sahip olduğunu belirtmemiştir. Onlar, aktif olma isteği ile zorunluluk arasında kazanılmış olan emekliliğe

bakış açısı doğrultusunda, emeklilik döneminde de çalışmak istedikleri ve çalışma hayatının sürekliliğinin sağlanmasını (Atchley, 1989) diledikleri görülmüştür.

Bir katılımcının “Türkiye’ye dönersem çalışmam ama Japonya’da kalırsam çalışırım” (K15) söyleminde; Türkiye’de emekli olduğunda maaşlı bir işte çalışma konusunda geri çekilme alışkanlığına uyacağı, ancak Japonya’da ise aktif bir şekilde çalışmaya devam edeceği ima edilmiştir. Aynı zamanda kendi memleketine dönecek olursa memleketinin sosyo-ekonomik durumu, istihdam sistemi, yaşam alışkanlığı ve toplumdaki insanların ortak görüşleri vb. gerekçeleriyle çalışmaya devam etmenin sağlanamayabileceği öne sürülmüştür. Tokyo’daki yaşam tarzına adapte olan katılımcılar, Türkiye’ye döndüklerinde isteklerini gerçekleştirmek için yaşlı istihdamına yönelik sosyal politikaya ihtiyaç vardır (Demirbilek ve Özgür, 2017).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Japonya’da insanlar, yaşlansa da Türkiye’ye göre daha uzun süre çalışmaktadırlar. İsteyerek çalışanlar ile birlikte bazı insanlar emekli maaşı sıkıntısı yüzünden çalışmak zorunda kalmaktadır. Türk katılımcılar bu durumu; Japon yaşlıların çalıştıkça daha dinç ve sağlıklı kalabildikleri, topluma katkıda buldukları ve mutlu göründükleri vb. şeklinde oldukça olumlu söylemler ile değerlendirmektedirler. Onlar, Japonya’da yaşlıların kaliteli yaşlanmayı sağladıklarını görüyor olabilirler. Katılımcılar genel olarak emeklilik döneminde Türkiye’de yaşamak istemektedirler. Ancak onların emeklilik döneminde de Japonlar gibi çalışarak aktif bir şekilde yaşlanmayı diledikleri ve bu istek /dilek doğrultusunda kaliteli emeklilik döneminin sağlanabileceğini düşündükleri gözlenebilir. Türkiye’nin de yaşlı toplum olarak ilerleyeceği düşünüldüğünde, katılımcıların yaşlı bir toplumda kazandıkları tecrübeler, benimsedikleri değer yargısı ve yaşam tarzı, onların memleketlerine döndüklerinde aktif kalmak için yol gösterici olabilir. Buna ek olarak Japonya’da biriktirilen yaşlılık sigortası priminin Türkiye’ye aktarabilmesi ile ilgili anlaşmanın sağlanması da beklenmektedir.

Ek Bilgi

Bu araştırma, Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölüm öğrencileri; Halil Can KARACA, Ahmet Melik BAŞ, Mübeccel EKERBİÇER, Gizem YÜCEL, Emine Kübra GÜNDEM, Özlem ÖZGÜR ve Cemal GÜNENÇ’in Japonya’da gönüllü çalışmalarlarıyla desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Acar, İ.A., & Kitapçı, İ. (2008). Sosyal Güvenliğin demografik boyutu: Türkiye’deki emeklilik sistemindeki değişim. *Maliye Dergisi*, 154, 77-98.
- Asutay, H., & Atik, O. (2013). Dış göç yazınında kimlik arayışının izleri, *Trakya University Journal of Social Science*, 15(1), 49-62.
- Atchley, R.C. (1989). A continuity theory of normal ageing, *The Gerontologist*, 29, 183-190.
- Cumming, E. & Henry, W.E. (1961). *Growing old: The process of disengagement*, New York: Basic Books.
- Çelik C. (2008). Almanya’da Türkler: Sürekli yabancılık, kültürel çatışma ve din. *Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 105-142.
- Demirbilek, T., & Özgür, A.Ö. (2017). Gümüş ekonomi ve aktif yaşlanma bağlamında yaşlı istihdamı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(1), 14-28.
- Demirkol, E. (2011). Çin İşi, Japon işi, Acep bu kimin işi? Fatsa’dan Nagoya’ya. *Kebikeç*, 32.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası göç sorunu perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1), 175-204.
- Dündar, A.M. (2004). Japonya’da Türk-Tatar diasporası. *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, 1(1), 75-89.
- Erol, S. (2011). Yaşlılık sigortası ve emeklilik yaşı tartışması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Havighurst, R.J. (1961). Successful ageing, *The Gerontologist*, 1, 8-13.
- Iguchi, Y. (2002). Foreign workers and labour migration policy in Japan. *Asia Pacific Business Review*, 8(4), 119-140.
- Kondo, A. (2002). The development of immigration policy in Japan. *Asian and Pacific Migration Journal*, 11(4), 415-436.
- Kurtaran, G. (2012). Japonlar, Türkiye’yi yeniden keşfetti. <http://www.milliyet.com.tr/japonlar-turkiye->

yi-yeniden-kesfetti-ekonomi-1583748/ sitesinden erişilmiştir.

Matsumoto, T. (2018). Japan's open to foreign workers. Just don't call them immigrants. <https://www.scmp.com/week-asia/business/article/2152880/japans-open-foreign-workers-just-dont-call-them-immigrants> sitesinden erişilmiştir

Merton, R.K. (1951). Social Theory and Social Structure: Toward the Codification of Theory and Research, *Science and Society*, 15(4), 366-369. Mori, Togo et al. (Çev.). Tokyo: Misuzu-shobou.

National Institute of Population and Social Security Research [NIPSSR] (2014). *Social Security in Japan*. Tokyo: National Institute of Population and Social Security Research (IPSS).

Obe, M. (2018). Famous for its resistance to immigration, Japan opens its doors. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Cover-Story/Famous-for-its-resistance-to-immigration-Japan-opens-its-doors> sitesinden erişilmiştir

Oda, T. (1993). Some conceptual considerations about successful aging and issues of studies on successful aging. *Tokushima University Social Science Research*, 6, 127-139.

Oda, T. (2004). Theories of adaptation in social gerontology revisited. *Kobe University Research Center for Human Sciences Departmental Bulletin*, 11(2), 361-376.

Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: kültürleşme. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 103-134.

WHO (2002). Active Ageing A Policy Framework. WHO/NMH/NPH/02.8. Geneva, Switzerland.

Yalçın, M. (2014). İki dillilik olgusu ve Almanya'daki Türklerin iki dilli eğitim sorunu. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 1641-1651.

Yamanaka, K. (1993). New immigration policy and unskilled foreign workers in Japan. *Pacific Affairs*, 66 (1), 72-90.

Yaylagül, N.K., Yazıcı, S., & Leeson, G. (2015). Turkish refugee and their use of health and social services in London. Ali Sirkeci et al. (Ed.). *Turkish migration, identity and integration* içinde (s. 35-43). London: Transnational Press.

Yılmaz, G. (2005). Emek göçünün tarihsel arka planı AB'deki göçmen işçilerin Durumu. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 2-7.

Extended Abstract

The geographic location of Turkey has made it relatively easy for non-refugee immigration from Turkey to migrate towards the West, especially Europe, since the 1960s. However, in more recent times there has been a reverse flow of Turkish migrants towards the East in comparison to the earlier trend towards Europe. Apparently, countries like Japan in the aftermath of World War II initiated policies that allowed for the hosting of non-refugee immigrants from different countries around the world. Historically, a slight increase in the number of Turkish immigrants was registered after the 1980s, and today the number of Turkish immigrants is still increasing but only slowly in comparison to increasing numbers from South Korea, China, the Philippines, Vietnam, and partly from Thailand, Nepal, Brazil, Peru, and the United States. Japan has a unique cultural diversity evidenced by significant differences in the language, alphabet, food and a myriad of traditions. It is to be expected that adaptation to the Japanese lifestyle would present many challenges and problems for hosted migrants entering Japan. It is not only the culture-related issues, but also socio-political structural discrepancies that impact current and future decisions by hosted immigrants. For example, pension entitlements in later life and service utility for general health insurance is ambiguous for immigrants due to lack of policy determinations for immigrants by Japan. An important problem for Turkish immigrants concerns the absence of policy and procedures that record the number of days worked while overseas. Therefore, whether Turkish immigrants return home or stay in Japan, the absence of a rigorous recording system on the individual work life of each immigrant creates enormous problems for later life pension plans and entitlements. To date, there has been no serious study on the issues and concerns confronting Turkish immigrants residing and working in Japan. Indeed, the present small scale study represents an initial attempt to fill the void by examining the life perspectives on retirement of Turkish immigrants who are currently residing in Japan. The study was conducted under the leadership of an academic member and a small group of gerontology students from the Department of Gerontology at Akdeniz University in Antalya, Turkey. Utilizing a qualitative study design the fieldwork was undertaken in the vicinity of Tokyo, with a specific focus on the Tokyo mosque and Tokyo Yunus Emre Institute along with kebab restaurants that form a common meeting point for Turkish immigrants. This study was approved by the Akdeniz University

Research Board and Ethics Committee including approval to publish papers in accordance with expected academic standards. A snowball sampling technique was used to reach the study participants. Data are obtained from 22 Turkish participants using semi-structured questions. All participants were fully briefed on the purpose of the study and all signed a consent form which outlined the terms and conditions of the study. It is to be noted that study was conducted in 2016 and that the findings cannot be generalized beyond the place and time within the chosen precincts in Tokyo. The socio-demographic features of the respective interviewees reveal the age range between 28 and 50 years old, mostly male, and married. Half of the sample had a Japanese spouse while 9 had a Turkish spouse, and the others (2) were unmarried at the time of the study. Level of education and occupational status varied amongst the study group. Half of the sample indicated that they had completed compulsory education. The other half had completed university qualifications that ranged from doctoral degree (4), master's degree (5), and a bachelor's degree (2). The vast majority of the participants expressed a desire to retire in Turkey, but 2 of them wished to stay in Japan while 6 were undecided because of Japanese spouses. Findings indicate that excessively high living costs, low pension entitlement and retiring age of 65 in Japan affect returning to Turkey. Also, cultural differences like religion raise food-related concerns resulting in difficulties in finding halal type of food. Furthermore, the low level of competence in the Japanese language affects interpersonal communications between locals and immigrants. Therefore, it is these concerns with the Japanese culture and social system that prompt many Turkish immigrants to return to Turkey following retirement. Perspectives on retirement diversify however the idea that retiring guarantees the elderly in old age is the most common. Most Turkish immigrants think that Japan is not the appropriate place for their eventual retirement as there are problems associated with receiving an adequate pension. There was praise, however, for the manner in which Japanese retirees engaged in leisure activities and community life. Some participants remarked that during retirement in Turkey it is quite normal for some retirees to withdraw from society. Also, a few participants indicated that Japan is the place where the retired living conditions are manageable and supportive of an active lifestyle. In short, this research identified a range of issues and concerns that pointed the way to a life of difficulty for Turkish immigrants who decide to stay in Japan following retirement. While the Turkish immigrants perceive that working in a paid job is a way of living actively in Japan they also acknowledge that there is a need to earn additional income in order to afford living costs, particularly in retirement. Interestingly, the manner in which older Japanese retirees remain active has inspired some Turkish immigrants to follow a similar lifestyle on returning to Turkey. There is of course a major challenge in Japan to review the policies and support systems for the immigrants who currently work and reside in Japan.

